

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz

pt.: „Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych”

wykonanej pod opieką promotorską

Pani dr hab. inż. arch. Karoliny Tulkowskiej-Styk, Prof. PW

na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej

1. Podstawa opracowania

1.1. Zlecenie Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej, Pani prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek, na opracowanie recenzji rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz na podstawie Uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dnia 28.10.2025.

1.2. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r., art. 187 (Dz. U. z 2023 r. poz. 742) z późniejszymi zmianami.

1.3. Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz pt.: „Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych” (oprawiony w miękką okładkę dwustronny druk w formacie A4), Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2025.

2. Ocena części formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz pt.: „Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych” jest jednotomowym, ilustrowanym opracowaniem w formie dwustronnego druku formatu A4 o objętości 687 numerowanych stron. Pracę opracowano i przedstawiono do oceny w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

Struktura formalna rozprawy doktorskiej jest charakterystyczna dla podobnych opracowań naukowych. Po stronie tytułowej oraz podziękowaniach zamieszczono streszczenia w języku polskim (str. 5) i angielskim (str. 7). *Spis Treści* (str. 9 - 21) jest niezwykle obszerny i w opinii Recenzentki zbyt szczegółowy. Wystarczyłby podział trójstopniowy, tymczasem mamy tu do czynienia z podziałem nawet pięciostopniowym. Takie uszczegółowienie spisu treści ogranicza jego czytelność i możliwość całościowego spojrzenia na strukturę. Pracę podzielono na osiem rozdziałów. Rozdziały te to kolejno: ROZDZIAŁ 1. *Wstęp* (str. 25 - 38); ROZDZIAŁ 2. *Historia* (str. 39 - 106); ROZDZIAŁ 3. *Przestrzeń i wspólnota* (str. 107 - 178); ROZDZIAŁ 4. *Procesy, działania i zasady* (str. 179 - 256); ROZDZIAŁ 5. *Typologia, funkcje, estetyka* (str. 257 - 306); ROZDZIAŁ 6. *Przegląd przypadków* (str. 307 - 626); ROZDZIAŁ 7. *Bilans, wytyczne, podsumowanie* (str. 627 - 662). Następnie, po rozdziałach merytorycznych, Doktorantka zamieściła jako Rozdział 8. *Bibliografię* (str. 663 - 687), która zawiera: *Źródła literaturowe* (str. 663 - 675); *Źródła internetowe* (str. 675 - 676), *Raporty* (str. 677 - 678); *Dokumenty* (str. 678 - 680); *Spis ilustracji* (str. 681 - 687).

Struktura pracy została przedstawiona przez Autorkę na str. 29 w podrozdziale 1.6. *Struktura pracy*. Jasno określony jest przedmiot badań (1.2. *Przedmiot pracy*, str. 26), który stanowią przestrzenie wspólne w budynkach wielorodzinnych. Przestrzenie wspólne są tu rozumiane jako przestrzenie użytkowane wspólnie przez mieszkańców zarówno w wymiarze praktycznym (komunikacja, pomieszczenia techniczne, pomocnicze), jak i w wymiarze społecznym (miejsca wspólnego odpoczynku, pracy, sportu itp.) W podrozdziale 1.3. *Cele badawcze* (str. 26) przedstawione są cele pracy. W podrozdziale 1.4. *Teza* (str. 28) Doktorantka formułuje tezę pracy, a w podrozdziale 1.5. *Metody prowadzenia prac badawczych* (str. 28) omawia zastosowane metody. Zakres pracy (1.7. *Zakres pracy*, str. 30) został podzielony na trzy elementy: zakres rzeczowy, zakres czasowy, zakres przestrzenny.

Doktorantka wyjaśnia genezę podjęcia badań we *Wstępie* (1.1., str. 25) oraz w podrozdziale opisującym cele pracy (1.3. *Cele badawcze*, str. 26), cyt.: „Pomimo że opracowania powstających zagranicą przykładów architektonicznych zabudowy mieszkaniowej z elementami przestrzeni współdzielonej pojawiają się od kilku lat, brak jest opracowań dotyczących niewielkiej liczby pierwszych tego typu rozwiązań w Polsce. Niewystarczające są również analizy porównawcze oraz oceny tychże rozwiązań w dyskursie naukowym”. Podrozdział 1.8. *Uzasadnienie wyboru krajów poddanych analizie* (str. 30) zawiera informacje potrzebne z punktu widzenia kryteriów doboru przykładów. Stan badań przedstawiony został w podrozdziale 1.9. *Dotychczasowy stan badań* (str. 31). Dla lepszego zrozumienia problematyki dotyczącej przestrzeni wspólnych, Doktorantka sięgnęła do bardzo wielu źródeł literaturowych, internetowych, dokumentów, raportów, projektów, które można przypisać do różnych dyscyplin naukowych.

Ostatnim podrozdziałem *Wstępu* jest podrozdział 1.10. *Pojęcia i definicje* (str. 35). Zamieszczone tu definicje zostały zaczerpnięte z literatury, a w uzasadnionych wypadkach, uzupełnione przez Autorkę.

Praca jest ciekawa, a jej temat bardzo aktualny. Pomimo wielkiej objętości, pracę czyta się dobrze, co wynika z dobrego opracowania edytorskiego tekstu, zastosowania dużej czcionki, jasno wydzielonych akapitów, klarownego podziału na rozdziały, załączenia dużych, czytelnych zdjęć, rysunków i schematów.

W opracowaniu pojawiają się drobne literówki, np. na str. 5 napisano „... Proces prowadzi do określenie rekomendacji...”, a powinno być „... Proces prowadzi do określenia rekomendacji...”, na str. 257 napisano „...Tworzenie przestrzeni projektowanej z myślą społeczności...”, a powinno być „...Tworzenie przestrzeni projektowanej z myślą o społeczności...”, na str. 653 napisano „... Przestrzenie wspólne zależności od uwarunkowań...”, a powinno być „... Przestrzenie wspólne w zależności od uwarunkowań...”. Uchybień takich jest jednak bardzo mało i cała praca napisana jest ładnym, poprawnym językiem.

Na pochwałę zasługuje załączony materiał ilustracyjny, szczególnie fotograficzny autorstwa samej Doktorantki. Zdjęcia stanowią ilustrację opisanych przykładów. Bardzo cenne jest autorskie opracowanie schematów i tabel. Szkoda, że nie wszystkie ilustracje zostały podpisane, np. rys. 40 – 71, oraz że autorstwo zdjęć, opracowań schematów, a także źródła ilustracji znajdujemy dopiero na końcu pracy w podrozdziale 8.5. *Spis ilustracji* (str. 681), a nie bezpośrednio pod materiałem ilustracyjnym.

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz pt.: „*Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych*” pod względem formalnym spełnia wymagania stawiane przed tego typu opracowaniami naukowymi.

3. Ocena części merytorycznej rozprawy doktorskiej

Oceniana rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz pt.: „*Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych*” podejmuje problematykę przestrzeni wspólnych w budynkach mieszkaniowych.

Autorka we *Wstępie* w podrozdziale 1.1. *Wstęp* (str. 25) nakreśla istotę przedstawionego w pracy tematu i wyjaśnia genezę jego podjęcia. Autorka zadaje sobie pytanie, czy zasadne jest w obecnych czasach tworzenie przestrzeni wspólnych w zabudowie mieszkaniowej? Przestrzenie takie zyskują coraz większą popularność w krajach Europy Zachodniej, zaczęły się

pojawiać w krajach Ameryki Północnej i Japonii. W ostatnich latach taki typ przestrzeni w budownictwie mieszkaniowym zyskał też zainteresowanie w Polsce. Nie jest ono duże, zatem rodzi się pytanie, z czego taki stan rzeczy wynika? Niewątpliwie przestrzenie wspólne w budownictwie mieszkaniowym sprzyjają budowaniu relacji międzyludzkich, inkluzywności, która stała się ważnym tematem w dyskursie dotyczącym środowiska mieszkaniowego, ale mają też przełożenie na koszty projektowania, realizacji i użytkowania budynków mieszkalnych. Sukces budownictwa mieszkaniowego wyposażonego we wspólne strefy mieszkańców zależy zatem od bardzo wielu czynników: społecznych, ekonomicznych, kulturowych, edukacyjnych. Doktorantka zauważa lukę badawczą związaną z niewielką liczbą opracowań dotyczących tego tematu w Polsce.

W podrozdziale 1.2. *Przedmiot pracy* (str. 26) Autorka jasno omawia przedmiot badań, którym są przestrzenie wspólne w budynkach wielorodzinnych. Doktorantka wyjaśnia, co rozumie przez określenie „przestrzenie wspólne w budynkach wielorodzinnych”. W podrozdziale 1.3. *Cele badawcze* (str. 26) wymieniono tak wiele celów, zadań i zamierzeń, że gubi się główny cel naukowy badań. Większość z pojawiających się tu sformułowań można by ująć w pytania badawcze mające posłużyć osiągnięciu jasno określonego podstawowego celu badawczego. Określenia: „podstawą pracy jest poszukiwanie odpowiedzi...” (str. 27, akapit pierwszy), „Zadaniem dysertacji jest zaobserwowanie mechanizmów...” (str. 27, akapit drugi), „prezentowana praca polegać ma na prześledzeniu...” (str. 27, akapit trzeci), nie służą sformułowaniu celu badawczego. Najbliższy sformułowania tego celu jest akapit czwarty (str. 27) „Zamierzeniem jest wyszczególnienie korzyści oraz nakładów, jakie związane są z powstawaniem tej typologii w mieszkalnictwie zarówno przez inwestora, jak i użytkownika... Zadaniem pracy jest również poszukiwanie odpowiedzi na pytanie czym różnią się tego typu przestrzenie w zależności od statusu budżetowego realizacji i jaki jest wpływ różnych czynników na jakość architektury.... Badania prowadzi mają do próby oceny, czy podejmowanie się tworzenia przestrzeni wspólnych, przede wszystkim w warunkach polskich jest możliwe i na jakich zasadach...”. Niezrozumiała jest jednak dla Recenzentki niepewność i asekuracyjność w powyższych zwrotach: „Zadaniem pracy jest ...poszukiwanie odpowiedzi...” zamiast „Zadaniem pracy jest ... odpowiedź...” oraz „Badania prowadzi mają do próby oceny...” zamiast „Badania prowadzi mają do oceny...”. W ostatnim akapicie (str. 27) czytamy: „Końcowym rezultatem pracy jest próba stworzenia wytycznych dla przestrzeni wspólnych w zabudowie mieszkaniowej zarówno pod względem architektonicznym jak i społecznym i organizacyjnym (praktyka i ekonomia na ogólnym poziomie...”. Stworzenie takich wytycznych to bardzo ważny cel, jakkolwiek raczej wdrożeniowy, praktyczny niż naukowy. Recenzentka oczekuje więc od Autorki sprecyzowania celu naukowego.

Metody badawcze opisano w podrozdziale 1.5. *Metody prowadzenia prac badawczych* (str. 28). Zastosowano metodę opartą na badaniach literaturowych oraz metodę badań przypadków w oparciu o dostępne źródła oraz badania *in situ*. Przeprowadzono badania jakościowe z wykorzystaniem metody obserwacji oraz wywiadów eksperckich. Do metody należy zaliczyć też uzasadnienie wyboru przypadków, które opisano w podrozdziale 1.8. *Uzasadnienie wyboru krajów poddanych analizie* (str. 30). Zakres pracy przedstawiony w podrozdziale 1.7. *Zakres pracy* (str. 30) podzielono na: zakres rzeczowy, zakres czasowy i zakres przestrzenny.

Struktura pracy została przedstawiona przez Autorkę na str. 29 w podrozdziale 1.6. *Struktura pracy*. Autorka bardziej skupiła się w tym podrozdziale na opisanu treści, które zostały zamieszczone w poszczególnych częściach pracy, niż na wyjaśnieniu zależności pomiędzy poszczególnymi częściami pracy i zawartymi w nich treściami, tym samym na wykazaniu spójności i logiki wyводу. Tego Recenzentce brakuje, tym bardziej że – jak już wspomniano w ocenie formalnej rozprawy doktorskiej – *Spis treści*, str. 9, który mógłby stanowić syntetyczne ujęcie struktury, jest zbyt rozbudowany i nie do końca czytelny.

W podrozdziale 1.9. *Dotychczasowy stan badań* (str. 31) Doktorantka naświetla, jak sama pisze, „szerokie spektrum literatury o charakterze interdyscyplinarnym”. Dlatego też słusznie podzieliła podrozdział na akapity odpowiadające poszczególnym grupom tematycznym, z których pochodziły wykorzystane w toku pracy źródła. Szkoda, że w tym podrozdziale nie zostały zamieszczone dane bibliograficzne tych źródeł lub przynajmniej odnośniki do pozycji zestawionych w bibliografii.

Rozdział 2. *Historia* (str. 39 - 106) Doktorantka poświęca historii rozwoju mieszkalnictwa pod kątem istnienia w środowisku mieszkaniowym relacji społecznych i przestrzeni współdzielonych, sięgając do okresu średniowiecza. Autorka omawia transformację domu mieszkalnego przed okresem industrialnym, następnie okres industrialny i mieszkalnictwo XX wieku. W rozdziale omówiono także utopie związane z rozwojem miast i wspólnego zamieszkiwania w nich: utopia Thomasa More’a, utopia Roberta Owena, Falanster Charlesa Fouriera, Familister Jeana-Baptiste’a Godina, miasto-ogród Ebenezera Howarda, jednostkę sąsiedzką Clarence’a Perry’ego. Przedstawiono też typy zabudowy o cechach wspólnotowych poczynając od średniowiecza: klasztory i begináže, świetlice, schroniska i pensjonaty, domy z centralną kuchnią, radzieckie komunałki, kibuce i moszawy oraz corbusierowską „maszynę do mieszkania”. Wszystkie powyższe zagadnienia są niezwykle ciekawe, jednak opisane są zbyt szeroko. Wprowadzono dużo bardzo rozbudowanych informacji, których zestawienie mogłoby być ujęte w osobnej pracy. Tu natomiast wystarczyłyby odniesienia do stosownych pozycji literaturowych lub przemysłane skróty treści, które Doktorantka uważała za niezbędne dla wyводу.

Podążając za uzasadnionym we *Wstępie* wyborem krajów poddanych analizie w podrozdziale 2.10. *Historia mieszkaniowa analizowanych państw* (str. 74), Autorka opisuje charakterystyczne trendy mieszkalnictwa w Niemczech od wieku XIX, w Austrii od czasów „cesarstwa będącego pod władzą Habsburgów” (cyt. str. 79), w Szwajcarii od XIX wieku, w Polsce od XIX wieku. Nie zostało wyjaśnione, dlaczego w trzech wymienionych krajach Autorka analizuje historię związaną z rozwojem mieszkalnictwa od wieku XIX, a w Austrii od czasów Habsburgów, czyli nie bardzo wiadomo od kiedy, bo początek rządów Habsburgów datuje się tu na wiek XIII a schyłek na wiek XX. Następnie przedstawiono koncepcje przestrzeni wspólnych i sąsiedztwa dotyczące mieszkalnictwa w Polsce. Podsumowanie rozdziału (str. 105) trafnie ocenia idee, zasady, koncepcje rozwoju przestrzeni wspólnotowych w zabudowie mieszkaniowej na przestrzeni lat.

Rozdział 3. *Przestrzeń i wspólnota* (str. 107 - 178) służy wyjaśnieniu pojęcia przestrzeni oraz wspólnoty. Zagadnienia związane z tymi pojęciami przedstawione są wnikliwie, z wykorzystaniem wielu cennych źródeł literaturowych przytoczonych w przypisach do rozdziału oraz na końcu pracy w *Bibliografii*. Znowu jednak i w tym rozdziale zakres opracowania jest zbyt szeroki. Doktorantka opisuje teorie dotyczące przestrzeni i miejsca, sięgając do ujęć antropologii, geografii, filozofii i psychologii środowiskowej. Pojawiają się tu nazwiska: Christian Norberg Schulz, Parmenides, Leukippos, Platon, Arystoteles, Kant, Kartezjusz, Einstein, Siegfried Giedion, Christopher Alexander, Edward Relph, Kevin Lynch, John Donat, Martin Heidegger, Henri Lefebvre, Jean Remy, Pierre Bourdieu, Jürgen Habermas, Yi-Fu Tuan, Małgorzata Dymnicka, Hanna Buczyńska-Garcewicz, David Canter, Marc Augé, Michel de Certeau, Zygmunt Bauman, Ray Oldenburg, Jeremi Królikowski. W podrozdziale 3.2. *Percepcja i poznanie* (str. 119) Doktorantka opisuje zróżnicowane postrzeganie przestrzeni przez każdego człowieka opisujące teorie: Jeana Piageta, Yi-Fu Tuana, Lefebvre’a, Heideggera, Pierra Bourdieu, Magdaleny Łukasiuk, Gyuli Ernyey, Maurice’a Merleau-Ponty, Małgorzaty Borkowskiej, Hermana Schmitza, Gernota Böhme’a, Martiny Löw. W dalszej części tego rozdziału Doktorantka omawia w ujęciu socjologicznym: wspólnotę antyczną, relacje człowieka i społeczeństwa, socjalizację i interakcję, grupę społeczną, integrację, zależności między wspólnotami a społeczeństwem, społeczności lokalne i sąsiedztwo, zagrożenia dla współczesnej wspólnoty, zależności między społeczeństwem lokalnym a społeczeństwem sieci, relacje między człowiekiem a przestrzenią, różnice między przestrzenią prywatną a kolektywną, podobieństwa i różnice w grupie, współpracę. Następne podrozdziały to 3.4 *O partycypacji* (str. 153), 3.5 *O utopii*, 3.6. *Związywanie rzeczy z człowiekiem* (str. 154). W podrozdziale 3.7. *Psychologia środowiskowa* (str. 157) Autorka opisuje sposoby badań środowiska, elementy środowiska, procesy zachowań i elementy osobowościowe, relacje między środowiskiem a zachowaniem człowieka, przestrzenie i zachodzące w nich interakcje, znaczenie i przywiązanie. Podrozdział 3.8. *Ekonomia* (str.

174) traktuje o relacjach i kapitale społecznym, o korzyściach płynących z relacji, o ekonomii współdzielenia. Mnogość tematów poruszanych w rozdziale 3 i ich rozbudowane opisy związane z filozofią, socjologią, geografą, ekonomią, choć niezwykle ciekawe, w tak dużej skali odbiegają od dyscypliny architektura i urbanistyka. Przedstawione zagadnienia powinny stanowić tło dla właściwych badań, tymczasem są tak rozbudowane, że i ta część mogłaby stanowić odrębną pracę. Dla jakości pracy naukowej bardzo duże znaczenie ma nie tylko umiejętność przeprowadzenia analizy, ale też syntezy.

Rozdział 4. *Procesy, działania i zasady* (str. 179 - 256) poświęcony jest przedstawieniu zmieniających się uwarunkowań społecznych, politycznych, demograficznych i ekonomicznych mających wpływ na zmiany w rozwoju architektury mieszkaniowej. Autorka opisuje współczesne uwarunkowania, w których musi funkcjonować mieszkalnictwo, 4.1. *Współczesne uwarunkowania* (str. 179), zmiany demograficzne, które wpływają na popyt, podaż oraz oczekiwania mieszkańców, 4.2. *Demografia* (str. 182), cele współczesnego zamieszkiwania w kontekście zmieniającego się sposobu życia, 4.3. *Cele współczesnego zamieszkiwania* (str. 184) oraz cele zamieszkiwania w oparciu o założenia wspólnotowe, 4.4. *Cele wspólnotowego mieszkalnictwa w kontekście miejskim* (str. 187) i wynikające z tych założeń ryzyka, 4.5. *Ryzyka* (str. 188). Następnie Autorka omawia tendencje kształtowania zabudowy mieszkaniowej 4.6. *Rodzaje kształtowania zabudowy mieszkaniowej* (str.188), a potem rodzaje inwestorów 4.7. *Rodzaje inwestorów* (str. 191), wyszczególniając inwestorów prywatnych, samorządowych, coliving, partnerstwo publiczno-prywatne, stowarzyszenia mieszkaniowe, spółdzielnie/kooperatywy, fundusze powiernicze, grupy budowlane, cohousing. O udziale mieszkańców w decyzjach na etapie projektu, realizacji i użytkowania domów traktuje podrozdział 4.8. *Partycypacja* (str. 199), a o polityce mieszkaniowej w Polsce, Austrii, Niemczech i Szwajcarii – podrozdział 4.9. *Polityka mieszkaniowa i czynniki ekonomiczno-społeczne* (str. 205). W ostatnim podrozdziale tego rozdziału 4.10. *Eksploatacja, zarządzanie i zasady współdzielenia* (str. 244) opisano procesy zasiedlania, idei i organizacji przestrzeni wspólnej, kwestie opłat, zasady współdzielenia, zarządzanie i komunikację, partycypację mieszkańców i kontakty społeczne.

Podobnie jak w rozdziale 3, przedstawione i szeroko opisane przez Autorkę zagadnienia są bardzo ciekawe, ale powinny być potraktowane jako syntetyczne wypowiedzi dające podstawy dla badań właściwych prowadzonych przez Doktorantkę. Krótko przedstawione lub wręcz tylko zacytowane mogłyby być doskonałym uzupełnieniem omówienia stanu badań. Rozdziały: drugi, trzeci i czwarty zajmują łącznie **dwieście siedemnaście** stron i zamiast wprowadzać do tematu dysertacji, opisują tematy już zbadane przez szerokie grono badaczy, opisane przez nich i w mniejszym lub większym stopniu znane. Bardzo cenne, a dla Doktorantki pomocne jest to, że zapoznała się z wyjątkowo bogatym materiałem źródłowym, posiada

dużą wiedzę i może swobodnie poruszać się po zakamarkach tematu związanego z mieszkalnictwem i zagadnieniami dotyczącymi rozwiązań wspólnotowych w zakresie budownictwa mieszkaniowego. Nie ma jednak potrzeby, żeby tę całą wiedzę przelewać na karty dysertacji. Nie ma potrzeby, a nawet jest to niewskazane.

Rozdział 5. *Typologia, funkcje, estetyka* (str. 257 - 306) rozpoczyna się od przeglądu myśli badaczy teoretyków oraz architektów na temat przestrzennych uwarunkowań sprzyjających zachowaniom społecznym. Przytoczone są tu koncepcje: Jane Jacobs, braci Krier, Kevina Lyncha, Christophera Alexandra, Oscara Newmana, Charlesa Jencksa. Badania literaturowe pozwalają Autorce wskazać cechy przestrzeni według psychologii środowiskowej, a następnie opisać zależności między kształtowaniem architektury a zachowaniami społecznymi jej użytkowników. W podrozdziale 5.3. *Cechy przestrzeni – „miejsce czwarte”* (str. 267) Doktorantka skupia się na omówieniu cech przestrzeni wspólnych rozumianych jako przestrzenie półprywatne wewnątrz budynku oraz w jego najbliższym otoczeniu. Następne podrozdziały: 5.4. *Płynność mody* (str. 270), 5.5. *Wzorce przestrzenne* (str. 272), 5.6. *Odczuwanie* (str. 274), 5.7. *Prawda* (str. 277), 5.8. *Atmosfery* (str. 279), 5.9. *Zwrot do podstaw* (str. 281) skupiają się na treściach socjologicznych, psychologicznych, filozoficznych, estetycznych i tezach głoszonych przez badaczy i teoretyków wielu dyscyplin, w tym architektury.

W tym miejscu dochodzimy do kluczowej dla tego rozdziału części dysertacji poświęconej typologii przestrzeni wspólnych – 5.10. *Typologia przestrzeni wspólnych* (str. 282). Przeprowadzone badania literaturowe oraz jakościowe pozwoliły Doktorantce na ustrukturyzowanie i opracowanie typów przestrzeni wspólnych we wnętrzach współczesnych budynków wielorodzinnych i w ich najbliższym sąsiedztwie. Doktorantka tworzy autorskie modele przestrzeni wspólnych, wpisując je w opracowaną przez siebie klasyfikację.

Ze względu na lokalizację przestrzeni wspólnych dokonano ich podziału na: 1) zewnętrzne: tarasy i dachy, schody zewnętrzne, galerie, ogrody zimowe, łączniki pomiędzy budynkami, podesty, loggie, werandy/podcienia; 2) wewnętrzne: otwarte partery, przestrzenie wspólne na piętrach, przestrzenie wspólne poszerzonych korytarzy i klatek schodowych.

Uwzględniając wielkość przestrzeni, dokonano podziału na: w relacji do budynku: 1) dużą wspólnotową, 2) mniejszą kameralną dla ograniczonej liczby osób; w relacji do mieszkań: 1) niewielką dodatkową przestrzeń wspólną dla grupy mieszkań, 2) mniejszą osobistą a dużą współdzieloną (nazwa nietrafiona).

W dalszym ciągu dysertacji Doktorantka przedstawia typologię przestrzeni wspólnych ze względu na stopień uspołecznienia: 1) społeczne, 2) praktyczne; ze względu na rodzaj współdzielenia przez mieszkańców: 1) poza mieszkaniem, 2) w zakresie mieszkań z uwzględnieniem różnic dla mieszkań współdzielonych, klastrowych, satelitarnych, dużych gospodarstw domowych, przestrzeni wspólnych stanowiących przestrzeń zmienną, przestrzeni mieszkalnej

w otwartej przestrzeni, przestrzeni mieszkalnej i współdzielonej w zmiennym układzie, przestrzeni wielopoziomowej.

Podział ze względu na rodzaj komercjalizacji: 1) połączenie z biurem, 2) połączenie z usługą; podział ze względu na stopień relacji z sąsiedztwem: 1) przestrzeń wspólna dostępna tylko dla mieszkańców, 2) przestrzeń wspólna otwarta na sąsiedztwo, grupa przestrzeni wspólnych tworzących sieć.

Przedstawiona typologia stanowi dużą wartość dla pracy. Niektóre nazwy opracowanych typów przestrzeni wspólnych nie są do końca zrozumiałe, można się też zastanawiać nad zasadnością niektórych typów, ale jest to klasyfikacja autorska, wynikająca z dogłębnych obserwacji i analiz i zasługuje na pochwałę. Bardzo cenne są klarowne, opracowane przez Doktorantkę schematy graficzne. Rozdział zakończony jest omówieniem funkcji i sposobu użytkowania przestrzeni wspólnych.

Rozdział 6. *Przegląd przypadków* (str. 307 - 626) zawiera przegląd przykładów zabudowy mieszkaniowej zawierających przestrzenie wspólne w Austrii, Niemczech, Szwajcarii i w Polsce. Kryteria doboru krajów przedstawiono na początku pracy w podrozdziale 1.8. *Uzasadnienie wyboru krajów poddanych analizie* (str. 30). Opisy wybranych przykładów są bardzo staranne, zawierają dużo cennych informacji. Podzielono je na: informacje ogólne, analizę przestrzeni wspólnych, analizę architektury, analizę utrzymania i zarządzania, analizę aktywności i wspólnoty. Każdy przykład zilustrowany jest rysunkami przedstawiającymi rzuty budynków z zaznaczonymi przestrzeniami wspólnymi oraz dokumentacją fotograficzną tych przestrzeni wykonaną przez Autorkę. Analizie poddano sześć przykładów austriackich, trzy niemieckie, pięć szwajcarskich oraz jedenaście polskich, z których niektóre podzielone są na podgrupy. Rozdział zakończony jest obszerną tabelą porównawczą analizowanych przykładów. Przykłady mają określone typy własności z podziałem na: publiczne, publiczne + deweloper non-profit, prywatne – deweloperskie, oddolne, o ograniczonym zysku/spółdzielcze. Każdy z przykładów ma wskazaną formę zarządzania i podejmowania decyzji: mieszkańcy i zarząd złożony z mieszkańców, mieszkańcy ze wsparciem administracji, administracja lub podmiot zewnętrzny we współpracy z mieszkańcami, administracja i zarząd oraz zebrania mieszkańców. Określono też formy utrzymania i aktywności: oddolne, mieszane, zewnętrzne, poziom zadbania o przestrzeń w skali 1-3; dostępność: otwarcie na sąsiedztwo, okolicznościowy dostęp dla lokalnej społeczności, dostęp dla mieszkańców w pełnym wymiarze, dostęp ograniczony czasowo ze względu na rezerwacje lub ograniczone godziny otwarcia. W skali urbanistycznej określono: poziom gradacji od stref prywatnych do publicznych w skali 1-3, położenie na obrzeżach założenia, relację z ulicą/publicznym pasażem pieszym, relację z terenem zielonym, połączenie z zewnątrz z możliwością wyjścia, jedynie połączenie wizualne z zewnątrz, strefę wynajmowaną, sieć przestrzeni wspólnych. W skali architektonicznej określono: dostęp

do światła zewnętrznego, znaczną różnorodność przestrzeni, przestrzenie wspólne praktyczne, dostosowanie dla osób ze szczególnymi potrzebami, strefy dla dzieci, strefy dla dzieci starszych/młodzieży, pełną kuchnię, wspólny stół – miejsce spotkań lub spożywania posiłków, strefy rekreacji, szczególne wyposażenie lub sprzęty, miejsce do pracy/nauki, miejsce do pracy twórczej, miejsce sportu lub ćwiczeń, pomieszczenia gospodarcze, pokoje gościnne/elastyczne, punkt wymiany rzeczy, punkt wymiany informacji, elastyczność układu pomieszczeń, możliwość wprowadzania zmian w aranżacji wyposażenia, zróżnicowana typologia mieszkań – mieszkania z częściami współdzielonymi. W rozdziale tym zabrakło Recenzentce zestawienia wyników i dyskusji nad nimi.

Rozdział 7. *Bilans, wytyczne, podsumowanie* (str. 627 - 662) zawiera zestawienie zagadnień dotyczących przestrzeni wspólnych w warunkach polskich. Wyszczególniono tu kwestie związane z eksploatacją i zasadami współdzielenia, procesem zasiedlania, aranżowaniem przestrzeni wspólnej, opłatami, sposobami zarządzania i komunikacji współdzieleniem, partycypacją i kontaktami, typologią i umiejscowieniem, funkcjonalnością, wyglądem i architekturą. Tak opracowane zestawienie jest wynikowe w stosunku do rozważań przedstawionych w dysertacji. Trudno się jednak w nim doszukać bezpośredniego związku z kryteriami analizy, które przyjęto do badań. Intuicyjnie można oczywiście zrozumieć, o co Doktorantce chodziło, ale brak klarownie zbudowanej na początku pracy struktury wyводу naukowego wskazującej na logikę następujących po sobie: analiz, wyników badań czytelnie powiązanych z kryteriami analiz, dyskusji, a następnie wniosków, osłabia wartość dysertacji. Ciekawe jest zestawienie nakładów i korzyści związanych z przestrzeniami wspólnymi. Cenne jest opracowanie wytycznych formalnych dla przestrzeni wspólnotowych. Pracę kończą bardzo rozbudowane wnioski.

Pomimo wyszczególnionych uwag, ogólna ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz pt.: „*Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych*” jest pozytywna.

4. Podsumowanie

Dysertacja doktorska Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz pt.: „*Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych*” jest opracowaniem naukowym, wykonanym w oparciu o metody badawcze najczęściej wykorzystywane w badaniach prowadzonych w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Główne cele zostały zrealizowane. Trudno znaleźć uzasadnienie dla niezwykle szczegółowego opracowania trzech rozdziałów (rozdział drugi, rozdział trzeci, rozdział czwarty), które – stanowiąc ciekawe tło dla części badawczej i posiadając niewątpliwie dużą wartość edukacyjną –

są za długie i związane z innymi dyscyplinami naukowymi. Dane w nich zawarte to w rzeczywistości opis stanu badań. Niemniej, lektura dysertacji dostarcza wiele informacji na temat przestrzeni wspólnych w budynkach wielorodzinnych oraz rozwoju mieszkalnictwa pod kątem istnienia w środowisku mieszkaniowym relacji społecznych i przestrzeni współdzielonych.

Dysertacja doktorska Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz poszerza zasób wiedzy w dyscyplinie architektura i urbanistyka w Polsce, przyczyniając się do jej rozwoju. Poziom merytoryczny rozprawy Recenzentka ocenia jako dobry, nie odbiegający od standardów. Doktorantka wykazała się ogromną wiedzą. Widać też wielki wkład pracy w wykonanie badań. Przedstawiona do recenzji dysertacja jest opracowaniem wartościowym, choć zdecydowanie za długim. Na uznanie zasługuje ukierunkowanie prac w stronę zdiagnozowanej przez Doktorantkę luki badawczej. Bardzo cenne jest wykorzystanie własnej, autorskiej dokumentacji fotograficznej oraz opracowanie autorskich schematów i tabel.

5. Konkluzja

Doktorantka opanowała warsztat naukowy i wykazała się dużą ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Doktorantka wpisała się w bardzo aktualny nurt tematyki badawczej, poszerzając zakres wiedzy w dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Przeprowadzony w pracy doktorskiej wywód pozwolił zrealizować przyjęte główne cele badawcze i odpowiedzieć na postawione pytania badawcze.

Recenzentka stwierdza niniejszym spełnienie przez Panią mgr inż. arch. Weronikę Marek-Prokopowicz pt.: „*Architektura wspólnoty w społecznej zabudowie mieszkaniowej. Cel, funkcjonowanie i forma przestrzeni wspólnych*” merytorycznych kryteriów i wymogów wynikających z art. 187 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 742), z późniejszymi uzupełnieniami. Tym samym Recenzentka wnosi do Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej o kontynuację procedury, przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie Pani mgr inż. arch. Weroniki Marek-Prokopowicz do publicznej obrony.

Prof. dr hab. inż. arch. Magdalena Jagiełło-Kowalczyk

Kraków, 30.12.2025